

ТРИТЕ ЗЛАТНИ КОСЪМА НА ДЯДО ВСЕЗНАЙКО

Превод от чешки: Георги Карагъзов, 1956

chitanka.info

Имало едно време един цар, който много обичал да ходи из горите на лов за дивеч. Веднаж той се спуснал да гони един елен и се заблудил. Бил съвсем сам, мръкнало се и царят много се зарадвал, като видял на една горска поляна малка къщичка. Там живеел един въглищар. Царят му казал, че ако го изведе от гората на пътя за двореца, богато ще го възнагради.

— С радост бих ви извел — рекъл въглищарят, — но нали виждате, жена ми тъкмо очаква дете и не мога никъде да отида. Пък и къде ще ходите посред нощ! Легнете си на тавана в сеното и сутринта ще ви изпратя.

Скоро след това на въглищаря се родило момченце. Царят лежал на тавана и не можел да заспи. Среднощ той забелязал, че долу в стаята нещо свети. Надзърнал през цепнатината на тавана и какво да види: въглищарят спи, жена му лежи като в несвяст, а край детето стоят три баби, облечени целите в бяло, и всяка държи в ръка запалена свещ.

Първата казала:

— Аз орисвам това момче да му се случат опасни неща.

Другата рекла:

— Аз го орисвам щастливо да се избави от тях и да живее дълги години.

Третата пък казала:

— А аз — да се ожени за момиченцето, което се роди днес на царя, който лежи в сеното на тавана.

След това бабите изгасили свещите и настанала тишина. Трите баби били орисници.

Царят се вцепенил, сякаш с нож го проболи в сърцето. Не мигнал до сутринта и мислел какво да направи, та да не се сбъдне това, което чул. Като се съмнало, детето почнало да плаче. Въглищарят станал и видял, че жена му навеки е заспала.

— Ох, мое клето сираче! — занареждал той. — Какво ще те правя сега?

— Дай ми детенцето си — казал царят, — аз ще се погрижа да живее добре. А на теб ще ти дам толкова пари, че докато си жив, да не става нужда да палиш въглища.

Въглищарят се зарадвал, а царят обещал да изпрати да вземат детето. Като се върнал в двореца, съобщили му с голяма радост, че тая

и тая нощ му се родила прекрасна дъщеря. Това била същата нощ, когато видял трите орисници. Царят се намръщил, извикал един от своите слуги и му казал:

— Ще отидеш там и там в гората, в къщичката, където живее един въглищар; ще му дадеш тия пари, а той ще ти даде едно малко дете. Ще вземеш детето и по пътя ще го удавиш. Не го ли удавиш, сам ще отидеш на дъното!

Слугата отишъл, сложил детенцето в една кошница и като стигнал до един мост над широка и дълбока река, хвърлил го с кошницата във водата.

— Лека нощ, неканени зетко! — рекъл царят, когато слугата му разправил всичко.

Царят мислел, че детето се е удавило, ала то не се удавило — плувало в кошницата по водата, сякаш някой го люлеел, и спяло, като че ли някой му пеел, докато доплувало до колибата на един рибар. Рибарят седял на брега и си кърпел мрежите. Изведнаж гледа — нещо плава по водата. Скочил в лодката, спуснал се след него и извадил от водата кошницата с детенцето. Занесъл го на жена си и рекъл:

— Винаги си искала да имаш момченце, ето ти го, водата ни го донесе.

Жената на рибаря се зарадвала и отгледала детето като свое. Нарекли го Плувчо, понеже доплувало по водата.

Текла реката, минавали годините.

Момчето пораснало и станало строен момък, на когото по хубост равен нямало. Едно лято се случило сам царят да мине на кон по тия места. Било горещо, той ожъднъл и се отбил при рибаря да си поиска малко прясна вода. Когато Плувчо му подал да пие, царят се захласнал в него.

— Напет момък имаш, рибарю — казал той. — Твой син ли е?

— Хем ми е син, хем не ми е — отговорил рибарят. — Точно преди двадесет години доплува в една кошница по реката като малко детенце и ние го отгледахме.

На царя му притъмняло пред очите и пребледнъл като платно. Той разбрал, че това е детето, което заповядал да удавят. Ала веднага се опомнил, скочил от коня и казал:

— Трябва ми пратеник да отиде до моя дворец, а никого нямам със себе си. Може ли да пратя тоя момък?

— Щом ваше величество заповядва, момчето ще отиде — рекъл рибарят.

Царят седнал и написал на царицата следното писмо: „Младежа, когото ти изпращам, нареди веднага да прободат с меч. Той е мой зъл враг. Като се върна, всичко да е свършено. Такава е волята ми.“ После сгънал писмото и го запечатал с пръстена си.

Плувчо взел писмото и веднага тръгнал на път. Трябвало да мине през голяма гора, но неусетно объркал пътя и се заблудил. Бродел от гъсталак в гъсталак, докато почнало да се мръква. Тогава срещнал една баба.

— Накъде, Плувчо, накъде?

— Отивам да отнеса едно писмо в царския дворец и се изгубих. Не можеш ли, бабо, да ми кажеш как да намеря пътя?

— Днес и без туй няма да стигнеш, тъмно е вече — рекла бабата. — Остани да нощуваш при мен. Пък и няма да си на чуждо място, аз съм ти кръстница.

Момъкът послушал и минали, не минали няколко крачки, пред тях се показала хубава къщичка, сякаш из земята израснала. През нощта, след като момчето заспало, бабата извадила писмото от джоба му и му сложила друго писмо, в което пишело: „Младежа, когото ти изпращам, ожени веднага за дъщеря ни; съдено е да ми стане зет. Като се върна, всичко да е свършено. Такава е волята ми.“

Като прочела писмото, царицата веднага наредила да вдигнат сватба. И двете — и царицата, и дъщеря ѝ — не можели да се нагледат на жениха, толкова го харесали. Плувчо бил също доволен от своята невеста.

След няколко дни царят се върнал в къщи и като разбрал какво се е случило, страшно се разгневил на жена си за стореното.

— Нали сам ми нареди да го оженя за дъщеря ни, преди да се върнеш? — отвърнала му царицата и му подала писмото.

Царят взел писмото, погледнал почерка, печата, хартията — всичко негово. Повикал той зет си и го разпитал как е пътувал и откъде е минал.

Плувчо разказал как се изгубил в гората и останал да нощува у своята стара кръстница.

— А как изглеждаше тя?

— Така и така.

И царят познал по думите му, че това е била същата баба, която преди двадесет години е орисала дъщеря му да се ожени за сина на въглищаря. Мислил, мислил, па рекъл:

— Каквото е станало, не може да се промени, ала незаслужено не можеш да бъдеш мой зет. Искаш ли дъщеря ми да е твоя, трябва да ѝ донесеш за чеиз три златни косъма от дядо Всезнайко.

Мислел си, че така най-лесно ще се отърве от нежелания си зет.

Плувчо се простил с жена си и тръгнал — накъде и аз не знам, — но нали орисницата му била кръстница, лесно намерил пътя. Вървял дълго през гори и планини, през води и бродове и много път изминал, докато стигнал до черното море. Там видял една лодка и в нея — лодкар.

— Помага бог, стари лодкарю.

— Дал ти бог добро, млади пътниче, накъде си се запътил?

— При дядо Всезнайко, за три златни косъма.

— Охо, аз отдавна чакам такъв пътник. Двадесет години откак превозвам хората и никой досега не е дошъл да ме освободи. Ако обещаеш, че ще запиташ дядо Всезнайко кога ще настъпи краят на моята неволя, ще те откарам.

Плувчо обещал и лодкарят го откарал.

После стигнал до един голям град, но той бил полуразрушен и в него царяла печал. Пред града срещнал един старец, който едва се влачел с тояга в ръка.

— Помага бог, стари дядо!

— Дал бог добро, хубав момко! Накъде си се запътил?

— При дядо Всезнайко за три златни косъма.

— Ой, ой, у нас отдавна чакаме такъв пътник, веднага трябва да те заведе при нашия цар.

Като пристигнали в двореца, царят казал:

— Чувам, че отиваш като пратеник при дядо Всезнайко. Тук имахме една ябълка, която раждаше подмладяващи ябълки. Изяде ли човек една ябълка, ако ще и с един крак в гроба да е, подмладява се и става като юноша. Ала от двадесет години ябълката не ражда никакви плодове. Обещаеш ли да запиташ дядо Всезнайко дали можем някак да си помогнем, богато ще те възнаградя.

Плувчо обещал и царят благосклонно го пуснал. После Плувчо стигнал до друг голям град, но той бил наполовина разрушен. Недалеч

от града един син погребвал баща си и едри като грахови зърна сълзи се стичали по лицето му.

— Помага бог, скръбни гробарю — рекъл Плувчо.

— Дал бог добро, добър пътнице. Накъде си се запътил?

— Отивам при дядо Всезнайко за три златни косъма.

— При дядо Всезнайко ли? Жалко, че не дойде по-рано. Ала нашият цар отдавна чака такъв пътник, трябва да те заведе при него.

Като пристигнали там, царят казал:

— Чувам, че отиваш като пратеник при дядо Всезнайко. Тук имахме едно кладенче, от което извираше жива вода. Вкусеше ли някой от нея, ако ще и с един крак в гроба да е, веднага оздравяваше, а умрелите, като ги напръсквахме с тая вода, оживяваха и скачаха. Но вече двадесет години откак кладенчето пресъхна. Обещаеш ли ми да запиташ дядо Всезнайко как да си върнем водата, царска награда ще получиш.

Плувчо обещал и царят благосклонно го пуснал.

След това Плувчо вървял дълго през една черна гора. Насред гората видял зелена поляна, обсипана с чудно хубави цветя, и сред поляната — златен дворец, който греел като слънце. Това бил дворецът на дядо Всезнайко. Плувчо влязъл в двореца, но никого не срещнал. Само в един ъгъл седяла една стара баба и предяла.

— Добре дошъл, Плувчо — рекла тя, — радвам се, че пак те виждам. — Това била неговата кръстница, която го приела да спи в своята къщичка в гората, когато носел писмото на царя. — Какво те носи насам?

— Царят не иска незаслужено да му стана зет и ме прати да му донеса три златни косъма от дядо Всезнайко.

Бабата се засмяла и каза:

— Дядо Всезнайко е моят син, ясното слънце; сутрин той е малко дете, на обед мъж, а вечер старец. Аз ще ти дам три косъма от златната му коса, за да не съм ти и аз незаслужено кръстница. Ала тук, момчето ми, не можеш така да останеш. Моят син има наистина добра душа, но като си дойде вечер гладен в къщи, лесно може да се случи да те опече и да те изяде за вечеря. Тук има една празна каца, ще те захлупя с нея.

Плувчо помолил бабата да попита дядо Всезнайко за ония три неща, за които по пътя обещал, че ще донесе отговор.

— Ще попитам — рекла бабата, — а ти запомни какво ще ми отговори. Изведнаж навън задухал силен вятър и през западния прозорец в стаята долетяло слънцето — стар дядо със златна коса.

— Душа, душа — човек надушвам! — рекъл той. — Дошъл ли е някой, майко?

— Съкровище мое, кой може да дойде, без да го видиш? Но така е то, по цял ден скиташ по божия свят, надушиш се на човеци, какво чудно, че като се върнеш вечер в къщи, още ти мирише.

Старецът не отговорил нищо и седнал да вечеря.

След това сложил златокосата си глава на скута на бабата и задрямал. Като видяла, че е заспал, бабата отскубнала от главата му един златен косъм и го хвърлила на земята. Косъмът дръннал като струна.

— Какво искаш от мен, майко? — рекъл старецът.

— Нищо, синко, нищо! Задряхах и ми се присъни чуден сън.

— А какво ти се присъни?

— Сънувах един град, в който имало кладенче с жива вода. Когато някой болен пийнел от него, ободрявал се, а поръсели ли мъртвец с тая вода, оживявал. Ала от двадесет години водата пресъхнала. Какво трябва да направят, за да потече отново?

— Лесна работа! На извора на кладенчето седи една жаба и не дава на водата да тече. Като убият жабата и изчистят кладенчето, водата ще потече както и преди.

Когато старецът отново заспал, бабата отскубнала друг златен косъм и го хвърлила на земята.

— Какво има пак, майко?

— Нищо, синко, нищо! Задряхах и ми се присъни пак нещо чудно. Сънувах един град. Имало там едно ябълково дърво, което раждало подмладяващи ябълки. Когато някой остареел и изядел една ябълка, веднага се подмладявал. Ала от двадесет години ябълката не е раждала никакви плодове. Може ли нещо да се направи?

— Лесна работа! Под ябълката се е свила змия, която ѝ пие силата. Да убият змията, да пресадят дървото и то отново ще ражда плодове както преди.

Старецът скоро пак заспал и бабата му отскубнала трети златен косъм.

— Защо не ме оставиш да спя, майко? — рекъл старецът сърдито и поискал да стане.

— Леж, синко, леж! Не ми се сърди, не исках да те събудя, ала дрямка ме налегна и пак ми се присъни чуден сън. Сънувах лодкаря на черното море. Двадесет години вече превозва хората и никой не отива да го освободи. Кога ще свърши неговата неволя?

— Глупава майка го е раждала. Да даде веслото в ръката на друг, а сам той да изскочи на брега, и другият ще стане лодкар. Но сега вече ме остави на мира, защото утре трябва рано да стана и да ида да изсуша сълзите, които царската дъщеря всяка нощ изплаква за своя мъж — сина на въглищаря, дете царят го е изпратил за три мои косъма.

На разсъмване навън пак задухал вятър и в скута на старата си майка се събудило, вместо старец, чудно хубаво златокосо дете — божието слънце. То се сбогувало с майка си и излетяло през източния прозорец. Тогава бабата повдигнала кацата и рекла на Плувчо:

— На ти трите златни косъма, а каквото отговори дядо Всезнайко на трите въпроса и ти знаеш. Сега сбогом и вече няма да ме видиш, пък и няма да ти трябва.

Плувчо благодарил на бабата и тръгнал.

Като стигнал в първия град, царят го запитал каква новина им носи.

— Добра — рекъл Плувчо. — Накарайте да изчистят кладенчето и да убият жабата, която седи на извора, и водата ще потече, както преди.

Царят веднага заповядал да направят това и като видял, че водата блика от извора с всичка сила, подарил на Плувчо дванадесет коня, бели като лебеди, натоварени с толкова злато, сребро и скъпоценни камъни, колкото можели да носят.

Като стигнал до втория град, тамошният цар го запитал каква новина им носи.

— Добра — рекъл Плувчо. — Накарайте да изровят ябълката, да намерят под корените змията, която се крие там, и да я убият, а после пак да заровят дървото — то ще почне да ражда плодове, както преди.

Царят веднага заповядал да направят това и ябълката за една нощ се покрила с цвят, сякаш някой я обсипал с рози. Царят много се зарадвал и подарил на Плувчо дванадесет коня, черни като гарвани, а на тях толкова съкровища, колкото можели да носят.

Плувчо продължил пътя си и като стигнал до черното море, лодкарят го попитал дали е разбрал кога ще бъде освободен.

— Разбрах — рекъл Плувчо, — но най-напред ме прехвърли на отсрещния бряг, после ще ти кажа.

Лодкарят не искал, ала като видял, че няма какво да прави, прехвърлил го заедно с неговите двадесет и четири коня.

— Като превозваш някого другого — рекъл му после Плувчо, — подай му веслото в ръце и скочи на брега и той ще стане лодкар вместо теб.

Царят просто не вярвал на очите си, когато Плувчо му донесъл трите златни косъма на дядо Всезнайко, а дъщеря му плакала, но не от скръб, а от радост, че отново се завърнал.

— А къде се сдоби с тия хубави коне и с това голямо богатство? — запитал царят.

— Заслужих ги — рекъл Плувчо и разправил как помогнал на единия цар за подмладяващите ябълки, които правят старите хора млади, и на другия цар — за живата вода, която изцерява болните и възкресява мъртвите.

— Подмладяващи ябълки! Жива вода! — повтарял тихо царят. — Една да изям и ще се подмладя, а и да умра, водата отново ще ме съживи.

И той, без да се бави, тръгнал на път за подмладяващи ябълки и жива вода и до днес още не се е завърнал.

Така синът на въглищаря станал царски зет, както орисницата орисала, а царят сигурно още превозва хората през черното море.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.